

Levelezések.

I.

A bécsi világkiállítás tanügyi osztályáról.

Budapest, november 20. 1878.

Kedves barátom! A bécsi világkiállításról eleget irtak a lapok egy féléven át; mégis helyén lesz, azt hiszem, a Ker. Magvetőnek is megemlékezni e nagy fontosságú eseményről legalább egy pár általános vonással. Tetszésedre bizom tehát, hogy e leveletem, vagy annak egy részét a K. Magvetőben közöld, ha arra alkalmasnak találsz.

A bécsi világkiállítás feljül mult minden eddigi nemzetközi kiállításokat főképp terjedelemre, a kiállított tárgyak sokaságára nézve. Ez természetes; mert a világ most csak pár év alatt is annyit halad, hogy annak meg kell látszania a világpiaczon; aztán az előbbi világkiállítások tapasztalatain okulni szoktak az illetők, a mi minden következő kiállításnak előnyére szolgál.

Bécsnek becsületére válik tehát az idej világkiállítás, mely megnyitott f. év május 1-én és bezárattott november 2-án. Igaz, hogy Ausztriának vagy 15 millió frt. veszteségbe került, értem a fedezetlen költséget; de Bécs maga annál többet nyert. Csak Magyarország többet hagyott Bécs piacán 15 millió frtnál. A jó magyarok, -kiket régebb semmi módon és semmi hatalommal nem bírtak Bécsbe terelni, most tengerként özönlöttek oda az industria és cultura szelid hivatására. Menynyit híresztelték barbarságunkat azért, mert a nyers erőnek nyersen szegültünk ellene; - ime most bebizonyítottuk, hogy a mivelődés és ipar productumai is varázserővel bírnak fogékony lelkünkre.

Magyarország a világ piacán most először mutatta be magát önállóan, mint cultur-nemzet, s a világ bámult azon, a mit felmutatni tudtunk. Akarat, erő és haladás látszott mind abból,

a mit kiállítottunk. Gazdászat, ipar, tudomány és művészet terén erős bizonyítványait adtuk életrealitáságunknak. Ha a német, francia, angol nagy nemzetekkel nem állunk is egy vonalban, de az európai nemzetek sorában bizonyára oly tiszteletre méltó helyet foglaltunk el, melyet eddig nekünk senki sem szánt, s melyet most tőlünk nem egy nemzet irigyel. Ha eddig Európa előtt mint cultur-nemzet nem voltunk, most vagyunk. Itt bételjesedett gróf Széchenyi István jövődőlése.

Csoda-e hát, ha sietett a szegény magyar oda, hol a nemzetek szellemi erővel és békés munkásságuk eredményeivel összemérköztek? Csoda-e, ha vágyott látni életrealitásának képét, ő, kit eddig mostoha tudorai élhetetlennek, halottnak hirdettek? Csoda-e, ha a mostoha anyagi viszonyok daczára is tömegesen részt akart venni azon örömben, melyet a nemzetek képviselőinek elismerése a helyszínén nyújtott?

De a mint előbb jeleztem, én a bécsi világkiállításnak csak tanügyi dolgairól akarok röviden megemlékezni. Ide térek hát vissza.

Minden ország igyekezett a népiskolai, közép és felső tanodai taneszközöket, tankönyveket és tanügyi eredményeket bővíben kiállítani és előnyösen felmutatni. Leginkább sikerült ez a népis-kolákra nézve Svédországnak, Svájcznak, az amerikai egyesült államoknak, Ausztriának és Magyarországnak; a közép és felső tanodákra nézve pedig első helyen Németország vonta magára a figyelmet.

Svédország, Sveicz, Ausztria és Amerika külön népiskolai épületeket állítottak, minden taneszközt úgy helyeztek el ezekben, a mint gyakorlatilag lenniök kell. Egy ily épület magában foglalja a tantermen és iskolai gyűjteményeken kívül a tanító lakását is, persze igen czélszerűen. A tanteremben a csinos és kényelmes padok; a falakon földabroszok, természetrajzi képek, betütáblák; asztalokon kisebb nagyobb földgömbök, planetarium; állványokon fekete táblák, számoló gépek; szekrényekben könyvtár és ásvány-, növény-, állatgyűjtemény sat., minden, a mi egy iskolában szükséges és minden a maga helyén, kézügyben, izletesen. Egy ily tanteremben vágyik az ember tanító lenni! Ott van a tanterv s órarend; az iskola egész programja; ott vannak az anyakönyvek, szorgalmi s mulasztási naplók. Füzetkékből meg lehet ismerni az iskolai tanítási és nevelési módszert, a mi nagy fontosságú egy iskolára nézve.

Legtöbb ízléssel a svéd népiskola volt berendezve, legegyszerűbben az amerikai. A gyermekek kézi-munkáinak feltüntetésére (rajzok, faragványok, női kézi munkák) legtöbb gondot fordított a svájci iskola. Bámulat fog el, midőn látod, hogy mennyi mindennek és mily ügyesen előállítására képes az iskolás gyermek. A lúd- és bornyuőrzésnél bezzeg hasznosabban foglalja el magát egy ily iskolában a gyermek.

A többi országok tanügyi eszközeit saját osztályaikban egyéb kiállítási tárgyak közt külön csoportban állították ki. Igy Magyarország is. A magyar tanügyi csoportban tekintélyes helyet foglalt el az összes kézi könyveknek, melyek felekezeti vagy községi, nép- vagy felsőbb tanintézetekben használtatnak, jól rendezett gyűjteménye; a közelebbi években előállított térképek, földgömbök, telluriumok, planetariumok, kisebb nagyobb alakuk. Igen sikerültek a népiskolai olvasókönyvek illustratiojára a magyar közokt. miniszter által kiadott csoportozat-képek; ugy a természetrajzi falitablák, ezek közt különösen a gomba-rajzok. Diszesen állítottatott ki a reáliskolákban, tanítóképezdékekben s egyéb tanintézetekben szükséges mértani, physikai eszközök, vegytani szerek, ásvány- és növénygyűjtemény. Több iskola kiállította írásait, rajzait, a női intézetek a női kézi munkák gyűjteményét, — ez utóbbiak közt nagy figyelmet gerjesztett a budai tanítónő-képezde női kézimunkák gyűjteménye, mely a legdurvább faltozástól, s a legkezdetlegesebb öltéstől elkezdve a legfinomabb munkákig fokozatosan állítottatott össze. Királyné ő felsége és Gizella főhercegné is sokáig tetszéssel szemlélték ezeket. A közokt. miniszter szándékszik ezen kitűnő gyűjteményt valami módon több példányban kiadni, magyarázó szöveggel együtt, hogy más női tanintézeteknek is alkalma legyen azt megszerezni. Az a nagy haszna volna, hogy ez által a női kézi munkák tanításában bizonyos czélszerű rendszer állapíttatnék meg.

Ez csak néhány vonás a magyar tanügyi csoportról, melynek lajstromát egy nagy nyomtatott kötet foglalja magában, melyet a kiállításon ingyen adtak mindenkinek. De ha az érintettekhez hozzágondolod még több tanintézetnek tantervét; a múlt évekről összeállított iskolai statistikai kimutatásokat; a népoktatási törvény-czikket, mely magában egy epochalis eseményt jelez, az ennek alapján történt intézkedések kimutatását, — a pesti egyetemi boncztnai dolgokat s eredményeket, végül a magyar klasszikus széirodalom s tudományos művek díszkötésű gyűjteményét sat.; láthatod enynyi-

ből is, hogy a magyar tanügyi osztály tiszteletre méltóan állott meg a nemzetközi piacon s igen jó benyomást tett mind hazafira, mind külföldre.

A németországi taneszközök közt különösen a mechanikai és physikai taneszközök gazdag gyűjteménye vonta magára a szakferfiak figyelmét. Bámulatos a haladás és tökélyesedés e tekintetben. Az embernek önkénytelenül eszébe jut, hogy ily segédeszközök mennyire megkönnyébbítik és elősegítik a tanuló ifjak technikai fejlődését, a mi korunkban oly nagy fontosságú.

Az amerikai osztályban kitünő helyet foglalnak el némely palotaszzerű épület-modellek, melyeknek homlokzatán méltósággal ragyog egyik vagy másik iskolának neve. A tanügy barátjának jól esik szemlélni ezen jelekben ama fontosságot, melyet a haladó népek a nevelés-oktatásügyben helyeznek.

Ha jól emlékszem, a svéd iskolában láttam egy mappát, melyen a városok kiálló tühegygyel voltak jelezve, a térkép alatt egy polczon apró kockákön a városok nevei, melyeket a tanulónak kellett a térképen levő tühegyekre felrakni. Ez a földrajz tanítását nagyon könnyíti; a tanuló emlékezetébe az egyes helyek inkább bevésődnek, miért igen óhajtandónak tartanám, ha az ily nemű térképek a mi iskoláinkban is használatba hozatnának.

A magyar közoktatási minister 85 tanítóképezdei tanárt és néptanítót küldött ki államköltségen a világkiállítás tanügyi osztályának tanulmányozására. Minden megyéből legalább egyet. A kiküldöttek köteleztettek hazatértük után tapasztalataikat azon vidéken lakó tanítótársaikkal közölni felolvasások vagy hirlapi cikkek útján. Hasonlóképp több város, sőt egyes patronusok is, dicsérendő figyelemmel több néptanítót küldtek saját költségükön Bécsbe. Hiszem, hogy a közoktatás ügye nálunk ez által is erős lendületet veend; mert a kiküldöttek közt sok jeles egyén volt, kik tapasztalataikkal itthon hatni fognak tudni.

Legfőbb kitüntetés ezen kiállitáson a díszokmány (Ehrendiplom) volt, ezt kapott a nemzetközi jurytól a magyar közoktatási minister a magyar tanügy előhaladásáért és a népismeii gyűjteményért. Feltűnő volt, hogy az osztrák közokt. ministert e megtisztetés nem érte. Pedig összesen 34 díszokmány osztatott ki tanügyi s ezzel kapcsolatos közmívelődési jutalmazásra. Legtöbb jutott ebből Németországnak, ázután É. Amerikának 4, Svájc és Austria 3—3-at, Francziaország, Olaszország, Belgium 2—2-öt, Anglia, Svéd-

ország 1—1-et kaptak, a konstantinápolyi orvos-egyetem is egyet. Ausztriában a bécsi kereskedelmi akadémia, a bécsi zeneegylet és Bécs városa iskoláiért kapták a díszokmányt.

Haladási érmet tizenegyen, érdem-érmet 15-ön, végre elismerő okmányt 26-on; összesen tehát 53 kitüntetést nyertek a magyar tanügyi s közmívelődési tárgyak s eredmények kiállítói; köztük vannak egyesek, társulatok, tanintézetek és városok. Ebből Erdélyre 5 kitüntetés jutott; kevés biz ez, de oka abban keresendő, hogy az erdélyiek nem is igen igyekeztek tanügyi dolgaikat a világkiállításon eléggé felmutatni.

A kiállított tanszerek s tankönyvekből közoktatási miniszterünk Budapesten egy állandó tanügyi muzeumot akar alapítani, melyhez egyfelől az ezután megjelenő tankönyvek s taneszközök is egy-egy példányban csatoltatnának, másfelől külföldi országokkal csereviszonyba lépven, a tőlök kapandó tanügyi figyelemre méltó dolgok is ide helyeztetnének. Ez iránt az intézkedések már meg is tétettek. Figyelemre méltó intézkedés mindenestre, mi által hazánk fővárosa egy oly tanügyi muzeumot nyer, hol sok, kivált kezdő tanférfiu, állandó forrást fog találni az okulásra.

Csak néhány vonással jelzém a benyomást, melyet reám a bécsi világkiállítás tanügyi tekintetben tett s a kitüntetési eredményeket. Részletekbe szándékosan nem mélyedtem, mert akkor felette hosszúra kellett volna terjeszkednem. Különb is a lapok és folyóiratok sok becses részletet közöltek már, s a kit ez úgy mélyebben érdekel, könnyen kapott vagy kaphat alkalmat a Néptanítók lapjából, Vasárnapi ujságból, Magyarország és a Nagyvilág mellék-lapjából s más hetilapokból s napilapok tárczáiból többet megtudni.

Isten veled!

barátod
Buzogány Á.